

Magdalena Gomułka

"Ukryty Internet jako przedmiot edukacji informacyjnej", Natalia Pamuła-Cieślak, Toruń 2015 : [recenzja]

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 1 (20), 133-135

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE I OMÓWENIA

Magdalena Gomułka

Zakład Historii Książki
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Biblioteka Śląska w Katowicach
e-mail: mgomułka@gmail.com

**Ukryty Internet jako przedmiot edukacji informacyjnej /
Natalia Pamuła-Cieślak. – Toruń : Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015. – 171, [4] s. : il. ;
25 cm. – ISBN 978-83-231-3234-9**

Ostatnie lata przyniosły szybki i niespodziewany rozwój Internetu oraz jego zasobów. Pojawiły się nowe zjawiska społeczne oraz rozwiązania informatyczne nieznanne wcześniej socjologom czy specjalistom IT. Nowe technologie wpłynęły na mnogość informacji tworzonych przez użytkowników Internetu (Web 2.0) oraz sposoby ich dostarczania i pozyskiwania. Zmienił się także sposób wyszukiwania informacji w przestrzeni Internetu, który ma olbrzymie rozmiary, ale część z nich nadal jest bezpośrednio niedostępna. Zjawisko to nazywamy Ukrytym Internetem i jest ono głównym przedmiotem najnowszej publikacji Natalii Pamuły-Cieślak pt. *Ukryty Internet jako przedmiot edukacji informacyjnej*.

Pozycja ta ujmuje zagadnienie Ukrytego Internetu wieloaspektowo. Jak wskazano we wstępie, rozwój Internetu związany jest z komercjalizacją i monopolizacją wyszukiwania oraz pojawieniem się barier technologicznych, dlatego analiza tego pojęcia szeroko ujmuje te aspekty. Trzy rozdziały publikacji zawierają wyjaśnienie omawianego zjawiska, przedstawienie stanu badań w zakresie kształcenia użytkowników i sposobów wyszukiwania informacji oraz omówienie propozycji autorskiego projektu edukacyjnego dotyczącego wiedzy o zasobach naukowych.

Rozdział pierwszy, który otwiera rozważania terminologiczne na temat podstawowych pojęć Ukrytego Internetu, dopełnia krytyczna analiza źródeł. Uporządkowanie istniejącej terminologii polskiej i angielskiej pozwoliło na wskazanie różnic wynikających z rozwoju badań.

Na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat zmiany w technologiach miały odzwierciedlenie w nazewnictwie. Termin „Ukryty Internet” (*Invisible Web, Deep Web*) w rozumieniu najbliższym dzisiejszej definicji został sformułowany w 1994 r. na określenie zasobów internetowych niewidocznych dla przeglądarki (Jill Elsworth, Michael K. Bergman). Kolejne wyjaśnienia terminu odzwierciedlają ograniczenia technologiczne tych zasobów w indeksowaniu stron (Gary Price, Chris Sherman) oraz ich niewidzialności jako sieci głębokiej (Yazdan Mansourian). Polskie wyjaśnienie terminu pokrywa się z angielskim odpowiednikiem sieci niewidocznej (*hidden web*), zaznaczającym kwestie niewidoczności, nieujawnienia oraz przeciwności do *surface web*. Geneza zjawiska niewidoczności zasobów internetowych wywodzi się z niedoskonałych wyszukiwarek internetowych, które są zbyt ogólne w budowie i metodzie skanowania zasobów. Można więc wskazać, że nie istnieje jedno uniwersalne narzędzie indeksujące wszystkie zasoby Internetu. W rozdziale tym zawarto także typologię oraz charakterystykę zasobów Ukrytego Internetu, który został podzielony na: Sieć Nieprzezroczystą (*The Opaque Web*), Sieć Zasobów Prywatnych (*The Private Web*), Sieć Zastrzeżoną (*The Proprietary Web*) oraz Prawdziwie Ukryty Internet (*The Truly Invisible Web*). Wskazane zostały również kategorie oraz cechy jakościowe zasobów Internetu.

W drugim rozdziale publikacji autorka przedstawia stan badań nad *information literacy* (IL) w Polsce i na świecie. Istota IL została opisana jako umiejętności wyszukiwania informacji, ich gromadzenia i przetwarzania w wiedzę. Ważnymi aspektami są bariery informacyjne utrudniające dostęp do informacji. Rozwijanie przez bibliotekarzy i nauczycieli akademickich kształcenia w zakresie *information literacy* pozwala na zmianę sposobów wyszukiwania informacji. Należy podkreślić, że współcześni użytkownicy (*digital natives*), wychowani w otoczeniu nowych technologii, przeszukują sieć w sposób powierzchowny, nie docierając do wielu zasobów Ukrytego Internetu. Odpowiednie szkolenia pozwalają jednak na rozszerzenie możliwości oraz pola wyszukiwania, co zostało potwierdzone w trzecim rozdziale *Wyszukiwanie informacji w Ukrytym Internecie*, zawierającym autorski projekt kształtowania kompetencji wyszukiwawczych.

Rozdział ten jest najobszerniejszy. Zostały tu szczegółowo opisane strategie, czyli wybór odpowiedniego narzędzia, formułowanie zapytań i nawigowanie, a także narzędzia wyszukiwawcze dostępne w Internecie. Do narzędzi zaliczono wyszukiwarki internetowe: Google Scholar, Microsoft Academic Search, Infomine, DeepDyve, Google Books, Nukat (Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny), KaRo (Katalog

Rozproszony Bibliotek Polskich), WorldCat, BASE Search, DOAJ (Directory of Open Access Journal), DOAB (Directory of Open Access Books), OpenDOAR (The Directory of Open Access Repositories), FBC (Federacja Bibliotek Cyfrowych i Europeana). Opisane zostały także katalogi internetowe, umożliwiające dostęp do zasobów sieci powierzchniowej i głębokiej; jako przykłady tego typu narzędzi podano: Open Directory Project, Galaxy, MagPortal, IPL2 (Internet Public Library 2) oraz Intute.

Autorka publikacji to wieloletni pracownik naukowy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, dydaktyk oraz współtwórca szkoleń e-learningowych dla bibliotekarzy. Jej doświadczenie pedagogiczne w zakresie *information literacy* znajduje odzwierciedlenie w propozycji projektu, którego głównym celem jest kształcenie kompetencji wyszukiwawczych użytkowników. W założeniu praca posiada charakter uniwersalny, dlatego można ją rozbudowywać w określonych kierunkach (typy narzędzi, wyszukiwarki, katalogi). Przedstawione w niej zostały problemy, jakie użytkownik może napotkać w czasie poszukiwań informacyjnych, oraz zaproponowane sposoby ich rozwiązania. Do opisu materiału załączono ilustracje przedstawiające ekrany komputerowe. To doskonały materiał dydaktyczny i pomoc w prezentacji możliwości narzędzi wyszukiwawczych podczas szkolenia online. *Information literacy* oraz środowisko Internetu są szybko zmieniającymi się obszarami, dlatego aktualizacja propozycji programu zajęć ze względu na zmienność materiału jest niezwykle ważna. Załączniki zawierają wskazówki i narzędzia wspomagające aktualizację treści.

Publikacja *Ukryty Internet jako przedmiot edukacji informacyjnej* ujmuje zagadnienie Ukrytego Internetu nie w świetle jednego z obszarów badawczych informatyki, ale z punktu widzenia nauki o informacji. Pozwala to spojrzeć pod tym kątem na istotę tego zjawiska, na jego znaczenie dla nauki i edukacji, oraz wskazać konieczność kształcenia kompetencji wyszukiwawczych studentów i czytelników bibliotek. To obowiązkowa lektura zarówno dla bibliotekarzy, jak i dla pracowników bibliotek cyfrowych oraz badaczy zajmujących się naukowo środowiskiem Internetu.